

Notes d'anàlisi política de les Eleccions Generals 23J a Catalunya

Juliol 2023 – Consell Nacional

Introducció

Aquest document és una nota d'anàlisi política per a la lectura dels resultats que les eleccions generals de 2023 han deixat a Catalunya. La nota ofereix una panoràmica sobre el resultat i una interpretació política de les dades electorals del 23J. L'anàlisi s'organitza al voltant de 10 punts que intenten sintetitzar tota la informació que ens aporten les dades electorals per tal d'entendre des dels moviments entre partits, la participació, les raons que expliquen el vot dels catalans i les catalanes i també recomanacions per l'espai de cara a properes cites electorals.

Principals conclusions polítiques

- 1. Final d'etapa política a Catalunya.** Les municipals de maig van oferir un resultat electoral que mostrava l'esgotament dels cicles polítics que han dirigit les dinàmiques electorals a Catalunya des de 2011. El resultat del nostre espai, de les candidatures municipalistes i de la CUP, més el descens del vot independentista en aquelles eleccions, majoritàriament adreçat a l'abstenció, ens confirmava amb resultats electorals a la mà que Catalunya havia entrat en una nova fase política on el desinterès polític i el final del procés eren dos de les principals característiques. Les generals del 23 de juliol encara consoliden més aquesta sensació perquè confirmen el pitjor resultat de l'independentisme en unes generals des de 2011 i el retorn del PSC com actor polític dominant. Catalunya retorna a una normalitat autonòmica tot i que el conflicte no estigui resolt. La congelació del conflicte entre el moviment independentista i l'Estat, la desmobilització política com a conseqüència d'aquest bloqueig, el retorn de l'eix socioeconòmic i la disputa esquerra-dreta situen a Catalunya en una altra conjuntura política que caldrà explorar.
- 2. Quina ha estat la pregunta d'aquestes eleccions?** A diferència de 2019, en què l'independentisme va imposar el marc antirepressiu després dels judicis als líders independentistes i de les protestes post sentència obtenint així el seu millor resultat històric en unes generals amb el 43% dels vots i 22 diputats, les eleccions del 23J han girat al voltant de mantenir el govern de coalició. La continuïtat del govern coalició ha permès que la batalla política a Catalunya hagi estat en l'eix esquerra-dreta i en aquest context les opcions estatals han tret el seu millor resultat des de feia 10 anys. Els debats que han ocupat l'agenda mediàtica i política en aquesta campanya a Catalunya han estat sobre si els catalans i catalanes preferien un govern de Sánchez i Díaz o un de Feijóo i Abascal. La pregunta, per

tant, era clarament estatal i imposava un marc i una dinàmica de política espanyola que com veurem ha afavorit principalment dues forces polítiques com són el PSOE i Sumar.

- 3. Una participació electoral clarament a la baixa i asimètrica.** Catalunya ha estat la CCAA amb una menor participació electoral del conjunt de l'Estat. De fet, és l'única que baixa en comparació amb novembre de 2019. El final del cicle del procés, tal com hem vist, ens ha deixat una societat més despolititzada i desmobilitzada i això s'ha deixat notar en la participació. El percentatge de votants ha estat del 65,4%: 4 punts per sota del novembre del 2019 o 10 punts inferior a les de l'abril del mateix any. És una participació electoral similar a la de la repetició electoral del juny del 2016, en què també va guanyar el PP de Rajoy. Ha estat una de les més baixes registrada mai en unes generals: només per sobre del 64,7% del març del 2000 en què el PP d'Aznar va obtenir la majoria absoluta. A més, si analitzem la participació a nivell territorial veiem diferències evidents: mentre que a Barcelona ha estat del 66,2% i a Tarragona del 64,4%, la participació ha estat sensiblement inferior a Girona, on s'ha obtingut un 62,1%, i a Lleida del 61,9%. La diferència és d'entre 2 i 4 entre els dos grups de províncies. Si comparem amb 2019 veiem com a Barcelona la participació va ser del 70% (3,8 punts menys que aquest 23J), 68,1% punts a Girona (6 punts menys), a Tarragona del 67,5 (3 punts menys), i del 66,4% a Lleida (4,4 punts menys). Tanmateix, la foto és més clara quan segmentem les dades de participació per municipis: mentre a les zones metropolitanes i costaneres la caiguda és al voltant dels 5 i 7 punts de participació, als feus independentistes de Girona o de la Catalunya Central (ciutats com Girona, Figueres, Olot, Manresa o Vic) la caiguda era entre 10 i 12 punts. Una abstenció, que com veurem, ha afectat principalment a l'independentisme.
- 4. Un independentisme desmobilitzat.** La caiguda de l'independentisme en les darreres convocatòries electorals és una constant des de 2021. L'independentisme ha estat impactat per l'augment de l'abstenció, que clarament ha afectat de manera més nítida en les zones de majoria independentista, i de la fuga cap a les opcions estatals, especialment PSC i Sumar-ECP, tal i com analitzarem en el següent apartat. El gran perdedor de la nit electoral, com a les eleccions municipals, va ser ERC. Els republicans passen d'un 22,7% dels vots, de 874.859 sufragis i de 13 diputats al Congrés, a un 13,16% del vot, 462.883 sufragis obtinguts i 7 diputats. De la primera a la tercera plaça de cop i perden la meitat de vots, de % de vot i de diputats. Es confirma que ERC entra en un cicle de retrocés dels seus resultats electorals i que la coalició electoral i política que va bastir a partir de 2017 s'ha trencat. Això reesitua la competició política a Catalunya, especialment entre els partits d'esquerres i catalanistes/sobiranistes. Junts també empitjora els seus resultats: el partit liderat per Noguera passa del 13,8% de vot, 530.225 sufragis i 8 diputats, a 392.634 vots i un 11,16% dels vots emesos en percentatge i baixa un diputat respecte 2019. El pitjor resultat, però, és per la CUP que passa de 2 diputats al 2019, 246.971 vots i un 6,4% dels vots emesos a desaparèixer obtenint menys de 100.000 vots i quedant-se per sota del 3%. La manca

d'estratègia política i d'horitzó de l'independentisme es tradueix en els pitjors resultats en els darrers anys en unes generals ja que aquestes formacions passen del 43% de vot obtingut al novembre del 2019 a un 28,1% al 2023, de més d'un milió i mig de vots a quedar-se clarament per sota, i de 23 diputats a 14. La derrota és aclaparadora i indica el final d'un projecte polític tal i com s'entenia fins al moment.

- 5. El retorn del vot útil a Catalunya.** Paral·lelament a la caiguda de la participació electoral i a la desmobilització independentista, cal analitzar que s'ha tornat a produir un clàssic del comportament electoral a Catalunya: el vot dual. Històricament, a Catalunya es produïa una dinàmica política en què una part considerable de l'electorat català a les eleccions autonòmiques s'inclinava per partits nacionalistes o independentistes, però quan arribaven les generals votaven partits d'àmbit estatal, especialment els socialistes. El procés independentista va acabar en gran mesura amb aquest comportament i això va permetre als partits independentistes obtenir els seus millors resultats al Congrés com va ser el cas d'ERC el 2019. Tot i això, aquest 2023 s'ha tornat a donar aquest comportament electoral. L'espectacular victòria del PSC, els socialistes catalans, que han obtingut 19 diputats i un 34,5% de vot, i el bon resultat de Sumar-ECP, la candidatura catalana de Yolanda Díaz, amb 7 diputats i un 14% de vot, superen a ERC, que va ser la guanyadora el 2019 amb 13 escons i més de 800.000 vots, i que ha perdut la meitat quedant-se en 7 representants i 460.000 sufragis, s'explica per aquest canvi en el comportament electoral.

Com mostren els politòlegs Jordi Muñoz i Toni Rodón a les seves anàlisis sobre les transferències de vot a partir dels resultats electorals, ens mostren com l'independentisme ha enviat una gran quantitat de vot a PSC i Sumar-ECP. Tant ERC, Junts com la CUP han transferit vot útil a les candidatures d'àmbit estatal. Més de 250.000 feia els socialistes i de 120.000 a Sumar-ECP. Això confirma la tornada del vot dual, però no ens explica la raó de perquè s'ha donat en aquest moment després d'un esdeveniment general que l'havien reduït enormement com van ser les del 2019.

Una de les causes que expliquen aquest canvi és que els catalans i les catalanes han entès que qualsevol resolució al conflicte polític passa perquè el Govern de coalició progressista es mantingui. Sigui quina sigui la resolució, només podrà venir si l'esquerra és al poder a Madrid. Això i la por d'una ultradreta que agitava l'aplicació de nou del 155 per suprimir l'autogovern català, ha portat molts ciutadans independentistes a donar suport a les opcions estatals per evitar un empitjorament del conflicte i un retrocés en matèria territorial, cultural i lingüística com s'ha produït als governs entre PP i Vox a la Comunitat Valenciana o a les Balears.

6. Sumar-ECP, un bon resultat que ens consolida com a espai. L'espai dels comuns en aquestes generals surt clarament reforçat. Després del resultat de les municipals que va significar la pèrdua d'algunes places importants com Barcelona, però també de representació territorial a moltes ciutats, l'aposta dels Comuns per Sumar ha consolidat electoralment el nostre espai a les generals. El context, la dinàmica de vot útil i la figura de Yolanda Díaz son algunes de les raons que expliquen el bon resultat de la nostra candidatura. Sumar-ECP ha obtingut la segona plaça a Catalunya a nivell de vot i de diputats gràcies a aguantar els resultats de 2019. Davant de la potència electoral del PSC, el nostre espai ha aconseguit establir el seu resultat electoral i obtenir pràcticament el mateix nivell de vot i de percentatge. Si al 2019 va ser un 14,3% i 540.173 vots, en aquestes generals de 2023 hem obtingut 493.548 vots i un 14% de vot. Un resultat idèntic que ens reforça davant de la caiguda de la resta d'opcions, és a dir, d'ERC, Junts i la CUP. A més, és meritori el resultat en un moment en que el PSC obté un dels seus millors resultats històrics i un nivell de vot molt més alt que qualsevol altre opció electoral.

Davant d'un PSC imbatible, el nostre espai ha resistit i això li permet ser un actor cabdal dins de Sumar però també com a partit català al Congrés dels Diputats. La segona posició consolida el nostre projecte i ens situa com un actor rellevant a Catalunya. A més, la distribució territorial del nostre vot ens mostra com hem estat segona força a tota l'AMB, pràcticament, a la ciutat de Barcelona, als Vallesos, Garraf i a part del Maresme. De fet, Sumar ha obtingut un 15,2% de vot a Barcelona (15,6% al 2019). Sumar-ECP també ha fet bons resultats a Tarragona (11,3% vs. el 12,2% de 2019). Però cal destacar el resultat a Girona de la nostra formació. L'aposta per Girona ha estat encertada i clau en aquesta campanya: Sumar-ECP ha obtingut 35.118 vots, un 10,9% del vot i ha mantingut el diputat. Si comparem amb 2019 això significa un increment de 2.000 vots i de un punt de vot en aquella província. A Lleida s'ha tret pràcticament el mateix resultat electoral. El resultat de Sumar-ECP a nivell territorial també ens obre la porta a poder estendre la influència i l'organització dels Comuns a municipis on a dia d'avui no tenim presència.

7. El PSC confirma el seu domini l'escenari polític. La dinàmica de concentració de vot en els dos grans partits d'esquerreres estatals i la preeminència de l'eix esquerra-dreta i d'un marc polític estatal va beneficiar de manera destaca al PSC. Els socialistes han guanyat les eleccions fent un dels seus millors resultats a les generals a Catalunya des dels anys 80 tot i que es queden lluny del resultat de Chacón al 2008 (25 diputats). El PSC ha obtingut 19 diputats al Congrés, 1.213.006 vots (més vots que tot l'independentisme junt) i un 34,5% dels sufragis emesos. Uns resultats que consoliden al PSC com a actor dominant de Catalunya i que signifiquen un augment de 7 diputats, de 14 punts de vot i de 500.000 sufragis des de 2019. Recordem que el PSC ha guanyat 3 de les 3 darreres eleccions celebrades a Catalunya a nivell de vot i escons. A més, si observem la distribució territorial del vot del PSC, no només ha obtingut entre el 35 i el 40% de vots a l'AMB i la costa de Tarragona i Barcelona si no que s'ha

fet amb resultats espectacular a poblacions nítidament independentistes com Cardona (40,3%), Figueres (32,8%), Manresa (31,3%), Girona (29,2%), Olot (29,4%) o Solsona (24,8%), per exemple. Els socialistes han guanyat a nicell de vot a les quatre províncies, a les seves capitals i a la majoria de capitals de comarca. El vot al PSC ha estat extensiu a tot el territori tot i que amb més força als seus feus clàssics.

8. La defensa de Catalunya, un dels principals motors del vot. Una de les causes que expliquen aquest canvi en el comportament electoral és que els catalans i les catalanes han entès que qualsevol resolució al conflicte polític passa perquè el Govern de coalició progressista es mantingui. Sigui quina sigui la resolució, només podrà venir si l'esquerra és al poder a Madrid. Això i la por d'una ultradreta que agitava l'aplicació de nou del 155 per suprimir l'autogovern català ha portat molts ciutadans que són independentistes a donar suport a les opcions estatals per evitar un empitjorament del conflicte i un retrocés en matèria territorial, cultural i lingüística com s'ha produït als governs entre PP i Vox a la Comunitat Valenciana o a les Balears. Si volem entendre el que ha passat a Catalunya en aquestes eleccions, hem de comprendre que un independentisme en depressió pel final del projecte que ha estat hegemònic a Catalunya els darrers 10 anys ha decidit no jugar a la ruleta russa i s'ha inclinat per forces estatals que garanteixin que el conflicte no s'iniciarà de nou i l'agenda reformista del qual ha permès desinflamar la situació i iniciar una gestió política del contenciós territorial. La defensa de l'autogovern català aquesta vegada no l'han representat els partits independentistes, com han fet tradicionalment, sinó les forces d'esquerres estatals que han estat claus per aturar la majoria reaccionària del PP i Vox. Això, juntament amb el retorn de l'eix esquerra-dreta en la competició entre PSOE i Sumar vs. PP i Vox ha afavorit que el comportament electoral a Catalunya hagi tornat a ser dual.

9. El vot de classe a Catalunya ha afavorit més al PSC. Si veiem el vot de classe que ens deixen aquestes eleccions ens tornem a trobar un comportament polític clàssic que es dona tant a Catalunya com a la resta d'Espanya. Els municipis i les seccions censals amb menys renda, és a dir, a on s'ubica la població amb menys recursos, més pobre i més desigual, han votat majoritàriament al PSC a Catalunya. Els barris metropolitans més vulnerables s'han inclinat pels socialistes de manera clara i després per la nostra formació. Tanmateix, nosaltres hem fet millors resultats en zones de renda mitja i mitja-baixa i no tant vulnerables o en exclusió. És un patró comú en els darrers anys. Els socialistes obtenen uns resultats que voregen el 40% del vot en les zones més pobres (on resideix el 10% més pobre de la població) i va baixant a mesura que creix la renda, mentre que el nostre espai és més votat a partir del 50% de renda, és a dir, a partir de la meitat més rica. Les classes populars com a tal voten majoritàriament socialista i el nostre espai és votat per precaris, classes mitjanes empobrides o classes treballadores socialment cohesionades. On no obtenim cap mena de suport electoral, igual que els socialistes, és a les seccions censals amb més renda, que voten clarament a la dreta, ja sigui PP, Vox o Junts.

10. Els espais frontera es dilueixen. Una altra conclusió de cara al futur de la competició política a Catalunya és com les fronteres entre els diferents electorats s'han començat a esquarterar fins al punt de diluir-se i no existir límits entre aquests espais. Si les municipals ens anunciaven una combinació de diferents transferències de vot entre comuns, socialistes, republicans i cupaires, les generals han trencat aquesta fractura i ens permeten observar com les fuites i els guanys entre els tres partits es reproduïen amb tota naturalitat. Ja no existeix cap límit nacional. El votant tria l'opció més útil en qualsevol moment dins del seu bloc ideològic. L'anàlisi de les transferències de vot a Catalunya ens mostra com el PSC rep vot nostre, d'ERC i de la CUP, com nosaltres absorbim vot socialista, republicà i cupaire i com també votants nostres i socialistes s'inclinen, tot i que en aquest cas de manera molt suau, per altres opcions. Això ens dibuixa un escenari en que el comportament electoral és cada cop més volàtil, les lleialtats són flexibles i els vots que fluctuen entre les diferents formacions d'esquerreres són enormes. De cara a les properes eleccions catalanes això ens permet un marge de creixement i consolidació electoral més ampli que fins ara on la identitat nacional marcava encara amb molta força les opcions de vot.

11. Bonus track I: Aproximació als escenaris polítics futurs. Més enllà de la interpretació dels resultats d'aquest 23J cal repassar quins escenaris es poden obrir amb l'actual correlació de forces al Congrés dels Diputats. Així com Bildu i el PNB han deixat clar ja que recolzaran l'actual majoria de govern, a l'independentisme català s'ha produït un canvi estratègic. ERC, que durant tota la legislatura ha estat un suport tant a la investidura com a la majoria de les lleis i pressupostos aprovats pel Govern de Sánchez, ha començat a mostrar dubtes sobre el seu suport i ho ha fet precisament en el moment en què Junts és actor imprescindible perquè la investidura surti i evitar la repetició electoral.

Aquesta situació de dependència de les dues formacions independentistes per a Sánchez pot fer que ERC i Junts iniciïn una competició a l'alça en les seves demandes al PSOE i Sumar i això pot fer descarrilar qualsevol negociació. Si s'inicia una subhasta amb les dues formacions apostant fort en la negociació es pot donar un bloqueig que porti a una repetició electoral: hi ha coses que Sánchez no pot acceptar com són un referèndum o una amnistia perquè Puigdemont pugui tornar a Catalunya.

Tot i això, si prenem en consideració el resultat electoral observem com tant ERC com Junts han enviat gairebé 300.000 persones a l'abstenció i 300.000 a PSC i Sumar. Això és una advertència clara que, si hi ha repetició electoral, l'empitjorament del resultat electoral pot anar a més. Els votants dels dos partits no entendrien com aquests porten Catalunya a una repetició electoral que pot acabar amb Santiago Abascal de vicepresident del Govern atacant l'autogovern, la llengua i la cultura catalana amb una majoria absoluta.

A més, totes dues formacions tenen la possibilitat d'aprofitar el context polític que s'ha obert i impulsar juntament amb la coalició d'esquerres una sèrie de reformes i mesures a l'estructura territorial, política i institucional de l'Estat. Un bloc històric d'esquerres i plurinacional podria emprendre la reforma del Poder Judicial i els seus òrgans principals (CGPJ, per exemple) amb l'objectiu que s'assemblin més a l'Espanya real, és a dir, que la magistratura no estigui ocupada pels sectors més conservadors i tradicionalistes de l'Estat i tinguin en compte les diferents minories nacionals existents a Espanya, especialment la catalana i la basca. Una reforma de la situació financera de la Generalitat i de la capacitat de gestió dels seus propis recursos econòmics també es podria posar sobre la taula. A més, es podria impulsar des de la Taula de Diàleg entre els dos executius, un reforçament de l'autogovern català amb traspassos, inversions i competències. Un impuls que podria arribar al blindatge competencial, cultural i lingüístic i un reconeixement de les realitats nacionals que conformen Espanya mitjançant legislació estatal com el que es va donar a la Cambra dels Comuns canadenc respecte al Quebec (societat diferent).

La conjuntura política actual permet a l'independentisme, però també al nostre espai com a força catalanista, una capacitat d'influència més gran en la direcció de l'Estat i li permet assolir alguns dels seus objectius i reivindicacions històriques, encara que no siguin aquestes les seves dues reclamacions principals. De l'anàlisi de la situació política concreta depèn que tant ERC com Junts apostin per reformar l'Estat i no per donar una nova oportunitat al bloc conservador de portar Espanya a una reculada política, democràtica i territorial sense precedents en les últimes dècades.